



# НАУКОВИЙ ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОГО  
УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ  
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

**177**

Частина 1

**2012**

НАУКОВИЙ ВІСНИК  
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ  
БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

177

Частина перша

Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»

Київ–2012

## **Національний університет біоресурсів і природокористування України**

Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес» / Редкол.: Д.О. Мельничук (відп.ред.) та ін. – К.: ВЦ НУБіП України, 2012. – Вип. 177, ч.1. – 385 с.

Вміщено статті, присвячені проблемам земельної реформи, розвитку агропродовольчих ринків та особливостям фінансово-кредитного забезпечення аграрної сфери. Висвітлюються питання розвитку страхової справи, біржової діяльності, обліку та аудиту в АПК.

**Редакційна колегія:** Д.О. Мельничук (відповідальний редактор), М.Д. Мельничук, В.П. Лисенко, В.О. Дубровін, А.Д. Діброва (заступники відповідального редактора), А.В. Витриховська (відповідальний секретар), Н.А. Герасименко (заступник відповідального секретаря), В.П. Галушко, О.І. Гойчук, О.Д. Гудзинський, О.Ю. Єрмаков, В.К. Збарський, Ш.І. Ібатуллін, М.М. Ільчук, Т.Г. Камінська, Є.В. Калюга, Я.С. Ларіна, В.П. Мартиненко, І.В. Охріменко, В.К. Савчук, С.А. Стасіневич, Л.К. Сук, М.П. Талавиря, В.К. Терещенко, Л.М. Худолий, С.І. Чеботар, О.М.Шпичак, С.М. Бичкова, І.Ю. Скляров, Б. Клепацький, Я. Жмія, П.Белік.

**Відповідальний за випуск** М.П. Талавиря

Рекомендовано до друку вченою радою НУБіП України, протокол № 1 від 31 серпня 2012 р.

Адреса редколегії: 03041, Київ-41, вул. Героїв Оборони, 15,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України, тел. 527-82-41

© Національний університет біоресурсів  
і природокористування України, 2012

## ЗМІСТ

### СЕКЦІЯ 1. ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ ФЕРМЕРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ. <i>Т.П. Авраменко, О.Д. Николіук</i> .....	11
ДО ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОРЕНДОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. <i>Л.В. Богач</i> .....	16
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКИХ СТРУКТУР В АГРАРНІЙ СФЕРІ СТОЛИЧНОГО РЕГІОНУ. <i>В.В. Вакараш</i> .....	24
ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА НА ПТАХОКОМПЛЕКСАХ. <i>Т.О. Власенко</i> .....	29
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ. <i>І.О. Гуца</i> .....	34
РАЦІОНАЛЬНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ СТОЛИЧНОГО РЕГІОНУ. <i>О.В. Дещенко</i> .....	43
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ. <i>О.Ю. Єрмаков, Г.А. Харченко</i> .....	49
УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ І ВИТРАТАМИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ. <i>А.В. Збарська</i> .....	56
ВКЛАД МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ. <i>В.К. Збарський, А.І. Липов'як-Мелкозьорова</i> .....	64
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ. <i>В.К. Збарський, О.Д. Николіук</i> .....	73
РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ СЕЛА ТА ОПТИМІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА <i>М.В. Зось-Кіор</i> .....	80
ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ БІОПАЛИВА: ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ. <i>Л.А. Ільків</i> .....	86
РАЦІОНАЛЬНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ. <i>О.М. Коваль</i> .....	90
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДОРАДНИЦТВА В УКРАЇНІ. <i>І.П. Кудінова</i> .....	95
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВЕЛИКИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ. <i>Л.В. Кузьменко</i> .....	97

БІОЕКОНОМІКА ЯК ФАКТОР ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ. <i>О.Г. Макарчук</i> .....	289
ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОКОПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ. <i>Т.М. Максютя-Гонтарук</i> .....	294
НОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПТАХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ. <i>І.В. Мельникова</i> .....	300
СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ В УКРАЇНІ. <i>В.І. Радько</i> .....	306
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО АПК. <i>Н.А. Рогоза</i> .....	312
ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ. <i>А.А. Росляков</i> .....	318
ОСОБЛИВОСТІ Ф'ЮЧЕРСНОЇ ТОРГІВЛІ КУКУРУДЗОЮ НА ЧИКАЗЬКІЙ ТОВАРНІЙ БІРЖІ. <i>Ю.В. Рубан</i> .....	324
РОЛЬ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СПОЖИВАЧІВ ПЛОДАМИ. <i>І.А. Сало</i> .....	327
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ. <i>С.П. Саяпін</i> .....	331
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ. <i>Д.К. Семенда, С.П. Ткачук</i> .....	338
ВРАХУВАННЯ ПОГОДНОГО РИЗИКУ ПРИ РІШЕННІ СТАНДАРТНИХ ОПТИМІЗАЦІЙНИХ ЗАДАЧ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА. <i>А.В. Скрипник, К.Я. Кравченко</i> .....	344
ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ ЛЬОНУ. <i>Т.М. Слесар</i> .....	352
РОЛЬ АГРАРНОЇ БІРЖИ У ФУНКЦІОНУВАННІ ОРГАНІЗОВАНОГО АГРАРНОГО РИНКУ. <i>М.О. Солодкий</i> .....	356
ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЦУКРУ УКРАЇНИ. <i>С.А. Стасіневич</i> .....	362
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НА РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ. <i>З.М. Тітенко</i> .....	367
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ. <i>О.А. Томашевська, Т.В. Мірзосєєв</i> .....	374
СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ В СИСТЕМІ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЇНИ. <i>В.М. Ціхановська</i> .....	378

## CONTENTS

### SECTION 1. LAND REFORM, SOCIAL AND ECONOMIC PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURE AND RURAL AREAS

FEATURES AND FARMER LAND USE PRIORITIES <i>T.P. Avramenko, O.D. Nykolyuk</i> .....	11
ECONOMIC EFFICIENCY OF THE USE OF LAND LEASING IS IN THE AGRICULTURAL ENTERPRISES OF THE KYIV REGION. <i>L.V. Bogach</i> .....	16

ORGANIZATIONALLY-ECONOMIC ASPECTS OF DESIGN OF EFFECTIVE INDUSTRIAL AND ECONOMIC STRUCTURES IN AGRARIAN SPHERE OF CAPITAL REGION. <b>V.V. Vakarash</b> .....	24
FACTORS ECONOMIC EFFICIENCY IN POULTRY PRODUCTION. <b>T.O. Vlasenko</b> .....	29
TRANSFORMATION OF THE ECONOMIC TRENDS OF REGIONAL SOCIO-ECONOMIC SYSTEM IN MODERN CONDITIONS. <b>I.O. Gushcha</b> .....	34
RATIONAL LAND-TENURE AS FACTOR OF EFFECTIVE MENAGE AGRICULTURAL ENTERPRISES OF CAPITAL REGION. <b>O.V. Deschenko</b> .....	43
CONCEPTUAL BASIS FOR SUSTAINABLE AGRICULTURAL ENTERPRISES. <b>O.Y. Yermakov, G.A. Kharchenko</b> .....	49
DEPARTMENT REVENUES AND EXPENSES OF SMALL BUSINESSES. <b>A.V. Zbarska</b> .....	56
IMPACT OF SMALL FARMS TO THE EMPLOYMENT OF RURAL POPULATION <b>V.K. Zbarskyi, A.I. Lypov'yak-Myelkozorova</b> .....	64
THE PROBLEMS OF FARMS DEVELOPMENT <b>V.K. Zbarskyi, O.D. Nykolyuk</b> .....	73
DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN THE CONTEXT OF SOLVING SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS AND OPTIMIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION. <b>M.V. Zos-kior</b> .....	80
LAND USE IN THE PRODUCTION OF BIOFUELS: ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC ASPECT. <b>L.A. Ilkiv</b> .....	86
RATIONAL LAND USE IN AGRICULTURAL COMPANIES. <b>O.M. Koval</b> ..	90
BECOMING AND DEVELOPMENT OF CONSULTATIVE ACTIVITY IN UKRAINE. <b>I.P. Kudinova</b> .....	95
TENDENCIES OF LARGE CORPORATE FARMS DEVELOPMENT. <b>L.V. Kuzmenko</b> .....	97
METHODOLOGICAL FRAMEWORK OF ANALYSIS OF BUSINESS ENVIRONMENT FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES. <b>O.O. Layko</b> ....	104
DEVELOPMENT OF AGRI-BUSINESS IN THE RADIATION POLLUTED TERRITORIES. <b>K.O. Litvinenko</b> .....	109
SCIENTIFICALLY-METHODICAL BASES OF DETERMINATION ECONOMIC OF EXPEDIENT AND ENVIRONMENTALLY SOUND LIMITS OF THE USE OF AGRARIAN PRODUCTIVE RESOURCES. <b>M.S. Marshalok</b> .....	115
SOCIAL PROTECTION OF RURAL POPULATION IN THE IMPLEMENTATION OF STATE SOCIAL POLICY. <b>O.L. Matvienko</b> .....	121
THEORETICAL ASPECTS OF FORMING OF SYSTEM SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL TERRITORIES. <b>N.V. Morozyuk</b> .....	125

## СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ В СИСТЕМІ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЇНИ

*В.М. Ціхановська, кандидат економічних наук  
Вінницький національний аграрний університет*

*Розглянуто проблему забезпечення споживачів м'ясною продукцією. Особливу увагу приділено ролі держави в нарощенні обсягів виробництва м'ясної продукції українськими товаровиробниками.*

*М'ясопродуктовий підкомплекс, споживання, виробництво, ціна.*

М'ясопродуктовий підкомплекс посідає провідне місце у продовольчому забезпеченні населення країни. На його частку припадає понад третину виробленої валової продукції, основних виробничих фондів і трудових ресурсів. Від рівня розвитку досліджуваної галузі залежить забезпечення населення країни м'ясом і м'ясопродукцією.

Як і для АПК у цілому, для м'ясопродуктового підкомплексу характерною є багатомірна структура: функціонально-галузева, територіально-виробнича, соціально-економічна. Вихідною методологічною основою формування м'ясопродуктового підкомплексу є його функціонально-галузева структура, до складу якої входять три сфери, а також виробнича та соціальна інфраструктури. Перша сфера включає галузі, які виробляють і поставляють засоби виробництва і ресурси для тваринництва і кормовиробництва, м'ясної та комбікормової промисловості, транспортування, зберігання і реалізації м'яса; друга сфера – тваринництво (скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство тощо), які формують основу підкомплексу; третя сфера – м'ясна промисловість, яка включає підприємства з виробництва м'яса і м'ясопродуктів, а також з переробки птиці.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Теоретичні, методологічні та прикладні питання економічного регулювання ринку м'ясної продукції висвітлено у працях вітчизняних учених П.С. Березівського, Р.С. Грабовського, С.Л. Дусановського, О.В. Мазуренка, В.Я. Месель-Веселяка, В.М. Микитюка, П.Т. Саблука, І.В. Свиноуса, І.Н. Топіхи, О.М. Шпичака, М.Д. Янківа та багатьох інших. Водночас, враховуючи тривалий кризовий стан тваринництва та необхідність інтеграції України у світовий ринок, виникає нагальна потреба в науковому обґрунтуванні дієвих інструментів економічного регулювання розвитку тваринництва з метою забезпечення продовольчої безпеки держави.

**Мета дослідження** – дати оцінку сучасного стану виробництва м'ясопродукції в Україні через призму продовольчого забезпечення населення країни.

**Виклад основного матеріалу.** М'ясопродуктовий підкомплекс характеризується специфічними особливостями, які пов'язані із більш складною системою продуктивних сил у галузях тваринництва на стадії вирощування тварин, де процес праці базується на взаємодії людини із природними, біологічними, технічними факторами. Важливу роль при цьому відіграють природні ресурси – земля як джерело кормів і продуктивна худоба як відтворювальний біопотенціал. Продуктивна худоба є предметом праці та основним засобом виробництва, які мають властивості, відмінні від інших засобів виробництва. Специфіка полягає у тому, що у процесі вирощування худоби ефективність інвестицій визначається часом, що залежить від біологічних особливостей виду і породи тварин. У зв'язку із цим розрізняють швидкостиглі та пізньостиглі галузі тваринництва.

Важливим фактором підвищення ефективності м'ясопродуктового підкомплексу є покращення якості продукції, що забезпечує реалізацію її за підвищеними цінами і дозволяє одержувати додатковий дохід. Висока якість сировини і найповніше її використання при переробці забезпечують збільшення виробництва кінцевого продукту.

В окремих випадках економічні інтереси сільськогосподарських товаровиробників і підприємств переробної промисловості не збігаються. Так, підвищення ефективності вирощування худоби і птиці у сільському господарстві проявляється у зменшенні затрат на одиницю приросту живої маси; у споживачів м'ясної сировини – м'ясопереробних підприємств – рентабельність виробництва м'яса і м'ясопродуктів забезпечується ринковою системою цін і тарифів. Зміцнення і розвиток виробничо-економічних зв'язків сільського господарства і м'ясної промисловості, які входять до складу регіонального АПК, не обмежується вузьковідомчими рамками. Рентабельність вирощування худоби повинна регулюватися планомірно із рентабельністю переробки м'ясної сировини і виробництвом кінцевих м'ясних продуктів [1, с. 49].

Практика економічних відносин сільськогосподарських товаровиробників із заготівельними організаціями показує, що вони не завжди вибудовуються на взаємовигідній основі. Окремі діючі нормативні акти, відомчі інструкції, положення, стандарти, правила та інші документи, які регулюють взаємовідносини, мають односторонній характер. До того ж діючі методи оцінки кількості та якості м'яса при реалізації худоби ще недосконалі. За діючими стандартами м'ясо молодняку великої рогатої худоби середньої вгодованості може бути віднесено як до першої, так і до другої категорії. Отже, необхідно розробити новий стандарт для забою, в основу якого повинні бути закладені два показники: вік та жива маса тварин. У цьому випадку буде ліквідовано істотний недолік закупівельних цін, в основу яких покладено лише один показник – вгодованість, а інші якісні показники, зокрема вікова характеристика, не враховуються. Так, м'ясо молодняку має найбільший попит у населення, оплачується за однаковою, а іноді й за більш низькою ціною, ніж м'ясо повновікової худоби. Диференціація закупівельних цін на м'ясо залежно від віку буде



стимулювати інтенсивне вирощування молодняка, сприяти його закупівлі безпосередньо у господарствах. Заготівельники у цьому випадку будуть зацікавлені у більш точному врахуванні кількісних та якісних характеристик худоби, своєчасній доставці її на м'ясопереробні підприємства. За діючою методикою показники ефективності виробництва м'яса розраховуються на основі лише живої маси худоби та без урахування її якості. Тому доцільно включати до розрахунків дані про масу за категоріями вгодованості [3, с. 111].

Аналіз стану галузей м'ясопродуктового підкомплексу дозволяє розкрити такі основні диспропорції при виробництві м'яса: між темпами зростання поголів'я і продуктивністю тварин, що пов'язано із диспропорціями у виробництві кормів (співвідношення кормових одиниць і перетравного протеїну, зернових і об'ємистих кормів); між обсягами заготовлених кормів і місткістю кормосховищ; між створеним генетичним потенціалом продуктивності тварин і умовами його реалізації; між сільським господарством (виробництво м'яса) та галузями, які забезпечують його засобами виробництва і предметами праці, а також виробничою інфраструктурою; між обсягами м'ясної сировини, що надходить на переробку і потужностями м'ясопереробної промисловості, забезпеченістю її сучасною технікою, глибиною переробки та утилізацією відходів; в економічних відносинах між галузями м'ясопродуктового підкомплексу.

За нинішніх умов діяльність м'ясопродуктового підкомплексу має такі негативні наслідки: відсутній дієвий механізм захисту навколишнього середовища, який набув вирішального значення для здоров'я людини, тому необхідні спеціальні законодавчі акти, щоб стимулювати створення екологічно чистого виробництва; не сприяє збереженню невідтворювальних ресурсів, що ставитиме у складне положення майбутні покоління людей; незвільнений від нагромадження негативних віддалених наслідків, рішень, що приймаються, таких, як ліквідація маточного поголів'я, реалізація племінної худоби не за прямим призначенням, згортанням фундаментальних досліджень у галузі тваринництва та ін.; неповністю зорієнтований на задоволення соціальних потреб у продуктах тваринного походження, що може завдати шкоди здоров'ю і життєдіяльності людей; сприяє виникненню ситуації, коли рівноважна ціна на м'ясо складається на недоступному для більшості населення рівні, або на рівні, який не забезпечує відтворювальний процес у тваринництві [2, с. 107].

Баланс споживання основних продуктів харчування свідчать, що у 2010 р. в Україні за більшістю основних видів продовольства фактичне споживання знаходилося нижче раціональних норм. Найбільше відставання від раціонального споживання спостерігалось – плодів, ягід і винограду – на 46 %, молока і молокопродуктів – на 46 %, м'яса і м'ясопродуктів – на 35 %, риби та рибопродуктах – на 28 %. За трьома продовольчими групами, а саме: «хліб і хлібопродукти», «картопля», «олія рослинна всіх видів» фактичне споживання перевищило раціональну норму. Таке перевищення є свідченням незбалансованості харчування населення, яке намагається забезпечити власні потреби за рахунок економічно доступніших продуктів.

Дослідженнями встановлено, що у країні спостерігається низький рівень споживання продуктів тваринного походження в раціоні населення. Основну частину калорій українці споживають разом із продукцією рослинного походження, натомість 27,1 % середньодобового раціону забезпечується за рахунок споживання продукції тваринного походження, що у 2 рази нижче за встановлений пороговий критерій (55 %).

Залишається високою частка витрат домогосподарств на продукти харчування у структурі їх загальних витрат. Індикатор доступності продуктів харчування у 2009 р. становив 51,8 % за граничного критерію 60 % (у 2009 р. сукупні витрати домогосподарств становили 2754,08 грн на місяць, з яких витрачалось на харчування 1426,1 грн на місяць).

У загальній структурі витрат на продукти харчування найвищу частку займають витрати на: м'ясо і м'ясопродукти – 25 % (358,7 грн на домогосподарство), овочі (включаючи картоплю) – 14 % (195,2 грн), хліб і хлібопродукти – 13 % (185,2 грн), молоко і молочні продукти – 12 % (167,9 грн).

Відомо, що збалансоване харчування людини залежить від рівня споживання м'яса. Питання повноцінного забезпечення населення цим продуктом є актуальним насамперед тому, що м'ясо є основним джерелом білків, жирів тощо. За науково обґрунтованими нормами добове споживання білка дорослою людиною становить 85 г, тваринних жирів – 70 г [6, с. 222].

Встановлено, що у США споживання білка тваринного походження за добу на одну особу становить 71,7 г, у Франції – 63 г, у Великобританії – 60,4 г. В Україні споживання тваринного білка коливається у межах 39 г, у тому числі білка м'яса – 14,2; молока – 22 г; яєць – 2,7 г [4, с. 368].

Спад виробництва м'яса негативно вплинув на обсяги його споживання населенням країни. В Україні рівень споживання м'яса значно менший за раціональну норму (83 кг на одну особу), чи мінімальну норму (52 кг), у 2010 р. становив лише 51 кг.

Значно більше м'яса на одну особу, порівняно з Україною, споживається в інших країнах світу. Так, у США було спожито – 94, Угорщині – 81, Франції – 79, Німеччині – 77 кг м'яса. Більше м'яса свиней споживається у Німеччині – 47,4, Польщі – 43,8 та Угорщині – 36,3 кг на одну особу [5, с. 323].

Позитивним є той факт, що спостерігається тенденція до збільшення споживання м'яса. Так, в Україні споживання м'яса з розрахунку на одну особу збільшилося у 2010 р. порівняно з 2005 р. на 33,5 %.

Оскільки основною причиною зменшення обсягів виробництва товарного сировинного м'яса була відсутність ринкового попиту на нього за прийнятною для виробників ціною, вважаємо, що вплив чинників економічної доступності м'яса на рівень його споживання був упродовж тривалого часу переважачим порівняно з чинниками його фізичної доступності. Нині ж ситуація змінюється, але актуальність соціальних аспектів рівня споживання м'яса залишається очевидною.

Збільшення споживання населенням м'яса пов'язується із зростанням його реальних доходів. Зазначимо, що темпи зростання заробітної плати та пенсій перевищували темпи зростання цін на м'ясні продукти, внаслідок чого збільшується кількість м'ясопродуктів, які можна було на них придбати (табл. 1).

**1. Кількість окремих видів м'ясопродукції, яку можна придбати на середньомісячну заробітну плату, кг\***

Вид продукції	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. до 2005 р., %
Яловичина	52,9	47,5	49,2	55,0	104,0
Свинина	50,3	44,1	44,3	53,8	107,0
М'ясо птиці	92,4	104,8	104,6	110,4	119,5
Ковбаса варена	54,2	53,5	50,3	54,7	100,9
Сосиски, сардельки	61,6	60,8	55,2	60,1	97,6

\* Розраховано за даними Держкомстату України.

Загальний обсяг дефлятованих доходів населення України збільшився у 2010 р. порівняно з 2005 р. майже втричі, тоді як фонд споживання м'яса – лише на 29,3 %. Така ситуація зумовлена деякими чинниками. Так, проявляється дія закону Енгеля, згідно з яким витрати на харчування зростають меншими темпами, ніж доходи домогосподарства в цілому. Зростання цін на м'ясо останніми роками помітно перевищував темпи зростання споживчих цін, що позначилося на розподілі доходів населення. Крім того, не всі складові елементи, введені до загального доходу, однаково використовуються для придбання м'ясопродуктів. Слід враховувати і нерівномірність розподілу доходів між окремими верствами населення (табл. 2).

Наведені в табл. 2 показники відображають загальну тенденцію у споживанні м'яса залежно від макроекономічних змін в економіці. Більш конкретні відомості про споживання м'яса можна отримати на основі обстеження домогосподарств.

**2. Динаміка доходів і споживання м'яса населенням України\***

Показник	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. до 2005 р., %
Доходи населення, млн грн.:							
номінальні	381404	472061	623289	845641	894286	1101015	288,7
дефлятовані	338724,7	429928,1	562028	708242	731223,2	991012,6	292,6
Фонд споживання м'яса, тис. т	1844	1967	2125	2340	2290	2384	129,3
Споживання м'яса з розрахунку на 1 тис. грн. доходів, кг:							
номінальних	4,8	4,2	3,4	2,8	2,6	2,2	44,8
дефлятованих	5,4	4,6	3,8	3,3	3,1	2,4	44,2

\* Розраховано за даними Держкомстату.

Результати обстеження домогосподарств містять інформацію про частку спожитих продуктів харчування, вироблених в особистих підсобних господарствах, і, відповідно, придбаних у торговельній мережі, на продуктових ринках тощо. Відповідні показники у домогосподарствах країни наведено у табл. 3.

Дані табл. 3 свідчать, що спостерігається чітко виражена тенденція до збільшення обсягу спожитих м'ясопродуктів, які придбані населенням. Практично вся продукція, спожита у домогосподарствах міських поселень, надійшла до них із ринкового обігу. Та особливо помітні зміни в домогосподарствах сільських поселень: якщо у 2005 р. частка спожитого ними м'яса, виробленого в особистих господарствах, становила майже 37 %, то у 2010 р. зменшилася до 33 %. Це відображає серйозні зміни ролі і значущості особистих селянських господарств у забезпеченні продовольством домогосподарств сільських поселень. Зменшення обсягів споживання продукції натурального (власного) виробництва характеризує зростання потенціалу ринку м'яса.

### 3. Споживання м'яса і м'ясопродуктів у домогосподарствах України\*

Показник	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Споживання м'яса і м'ясопродуктів із розрахунку на одну особу за місяць, кг	3,3	3,5	3,8	5,1	4,8
У т.ч. домогосподарствами:					
у міських поселеннях	4,3	4,6	5,2	5,5	5,2
у сільських поселеннях	2,9	3,3	3,8	4,0	3,9
Частка придбаного м'яса і м'ясопродуктів, %	59	65	68	80	85
У т.ч. домогосподарствами:					
у міських поселеннях	82	87	86	87	88
у сільських поселеннях	56	63	65	66	67

\* Розраховано за даними Держкомстату України.

Слід також зазначити, що обсяги споживання м'яса у домогосподарствах сільських поселень є значно нижчими, ніж у міських, і розрив між відповідними показниками не зменшується. Сільські сім'ї, виробляючи сировинне м'ясо, велику частку продукції реалізують з метою поповнення сімейного бюджету.

Забезпечення гарантованої товарної пропозиції продовольства можливе за умови наявності реалізації виваженої державної, продовольчої політики. На підтвердження цього слід зазначити, що у розвинутих країнах світу – основних експортерах продовольства, аграрна політика передбачає державне регулювання і підтримку сільськогосподарського виробництва з використанням кредитів, позик, дотацій, контролю за збутом і зовнішньою торгівлею. Система державного регулювання аграрного сектору здійснюється в США із 30-х років як засіб виходу з економічної кризи. В Європі та Японії її почали запроваджувати у післявоєнний період для вирішення проблем самозабезпечення країн продовольством і піднесення розвитку сільського господарства. Оскільки тепер ці питання вирішені, то орієнтири державної продовольчої політики істотно змінилися. Так, нині сутність їх полягає в тому, щоб, з одного боку, скоротити бюджетну підтримку сільського господарства, з іншого – змусити країни-імпортери продовольства послабити заходи щодо захисту внутрішнього ринку від конкуренції імпортних товарів.

У зв'язку з цим окремі вітчизняні та зарубіжні фахівці, враховуючи тенденцію до скорочення дотацій сільськогосподарським товаровиробникам у провідних країнах світу, вважають за необхідне скоротити фінансову підтримку вітчизняної аграрної сфери. Проте вони не враховують ту обставину,

що ці країни досягли самозабезпечення продовольством і сформували достатньо ємний експортний потенціал сільськогосподарської продукції.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Отже, з урахуванням кризового стану АПК України саме держава повинна створювати передумови для зміни існуючого курсу реформ. У цьому випадку йдеться про активну взаємодію на рівнях «центр – регіон», а також «регіон – господарюючі суб'єкти». Для забезпечення продовольчої безпеки країни (регіону) необхідно розробити комплексну програму щодо її реалізації. При цьому основним базисом і гарантом успіху в її реалізації повинні бути відповідні зміни нормативно-правової бази, які б передбачали проведення політики державного протекціонізму відносно вітчизняних, місцевих товаровиробників сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів. Послідовність дій з виконання цільової комплексної програми повинна визначатися з урахуванням розв'язання двох базових завдань з вирішення основних проблем ринку продовольчих товарів: насичення споживчого ринку продовольчих товарів і підтримка населення.

### Список літератури

1. Аранчій Д. С. Стан і тенденції розвитку м'ясопродуктового підкомплексу України / Д. С. Аранчій // Вісник Хар. техн. ун-ту сільськогосподарства: економічні науки. – 2008. – Вип. 72. – С. 48–54.

2. Мазуренко О. В. Продовольча безпека та поточна ситуація з позиції виробництва та споживання м'яса / О. В. Мазуренко // Вісник Уман. національного ун-ту садівництва. – 2008. – Вип. 70, ч. 2 “Економіка”. – С. 105–111.

3. Месель-Веселяк В. Я. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України / В. Я. Месель-Веселяк, О. В. Мазуренко; під наук. ред. акад. УААН П. Т. Саблука. – К.: ННЦ ІЕА, 2004. – 198 с.

4. Олексенко Р. І. Особливості державного регулювання ринку м'яса в Україні / Р. І. Олексенко // Актуальні проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України: матеріали наук.-практ. конф. 27 листопада 2007 р. – Х.: Вид-во ХаРІ НАДУ „Магістр”, 2007. – С. 367–368.

5. Оносова І. А. Ієрархія потреб та можливості її використання у маркетингових дослідженнях на ринку м'ясопродуктів / І. А. Оносова // Торгівля і ринок України. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2000. – С. 319 – 324.

6. Свідовський А. М. Проблеми та досвід державного регулювання на ринку м'ясопродуктів / А. М. Свідовський, І. А. Оносова // Торгівля і ринок України. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2001. – С. 220 – 226.

*Рассмотрена проблема обеспечения потребителей мясной продукцией. Особое внимание уделено роли государства в наращивании объемов производства мясной продукции украинскими товаропроизводителями.*

**М'ясопродуктовий підкомплекс, потреблення, виробство, ціна.**

*The problem of consumer meat products. Particular attention is paid to the state's role in increasing production volumes of Ukrainian producers of meat products.*

**Meat production subcomplex, consumption, production, price.**

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ  
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**НАУКОВИЙ ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО  
УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

**ВИПУСК 177**

**Частина перша**

**Серія «Економіка, аграрний  
менеджмент, бізнес»**

Видається з квітня 1997 року  
Свідоцтво про державну реєстрацію  
Серія КВ № 17089 – 5859Р від 28.09.2010

Редактор: І.В. Сикотюк  
03041, Київ-41, вул. Героїв Оборони, 15

Здано до набору 10.07.12.  
Формат 60×84/16  
Наклад 150 пр.

Підписано до друку 25.09.12.  
Папір офсетний.  
Зам. № 4275 від 01.02.12.

Видавничий центр НУБіП України.  
03041, Київ, вул. Героїв Оборони, 15  
т. 527-80-49, к.117